

การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาศาลเจ้า พ่อขุนศรีทรามบ้านท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร Cultural Heritage Management : A Case Study of Khun Sattha Shrine at Ban Thakhae, Thakhae Sub-district, Muang District, Phatthalung Province

พงศ์อินทร์ นันทวงศ์^{1*} (Phong-in Nanthawong)^{1*}

เรณู เหมือนจันทร์ไชย² (Renu Muenjanchoey)²

ชนบพร วงศ์กาฬสินธุ์³ (Kanopporn Wonggarasin)³

บทคัดย่อ

การวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเรื่อง
ความเชื่อพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลพ่อขุนศรีทรามของชุมชนบ้านท่าแค โดยใช้กระบวนการ
วิจัยเชิงคุณภาพคือการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนากลุ่ม
ผลที่ได้พบว่า 1. การประกอบพิธีกรรมในโรงครูถูกใช้ประโยชน์เพื่อเป็นสิ่งสถาปนา
พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนผ่านความเชื่อเรื่องขุนศรีทราม 2. การพัฒนาพื้นที่ให้เป็น
สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพิธีกรรมในโรงครูท่าแคเป็นงานประจำปี

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท, สาขาวัฒนธรรมศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล นครปฐม 73170, อีเมล : Pee-PN_is_Great@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวัฒนธรรมศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล นครปฐม 73170, อีเมล : renu.mue@mahidol.ac.th, renu_ao@yahoo.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวัฒนธรรมศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล นครปฐม 73170, อีเมล : kanopporn.wog@mahidol.ac.th, kanopporn@gmail.com

¹ Graduate Student, Master of Arts in Cultural Studies, Cultural Studies Section, Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University, Nakhon Pathom, 73170, Thailand, E-mail: Pee-PN_is_Great@hotmail.com

² Asst. Prof. Dr., Cultural Studies Section, Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University, Nakhon Pathom, 73170, Thailand, E-mail: renu.mue@mahidol.ac.th, renu_ao@yahoo.com

³ Asst. Prof. Dr., Cultural Studies Section, Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University, Nakhon Pathom, 73170, Thailand, E-mail: kanopporn.wog@mahidol.ac.th, kanopporn@gmail.com

*Corresponding author : E-mail address : Pee-PN_is_Great@hotmail.com

(Received : December 24, 2018 ; Revised : January 25, 2019 ; Accepted : February 27, 2019)

ของจังหวัดพัทลุงเกิดจากนโยบายการกระจายอำนาจเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยอาศัยคุณค่าทางวัฒนธรรมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนตามรูปแบบ คณะกรรมการ 3. การปกป้องคุณค่าความเชื่อเรื่องขุนศรีทากับพิธีกรรมโนราโรงครู โดยมีการเปิดกว้างทางความเชื่อบนพื้นที่ศาลพ่อขุนศรีทากับพิธีกรรมโนราโรงครู เช่น การห้ามกิจกรรมขึ้นนำอันสร้าง ความมั่งงายเชิงพาณิชย์จากบุคคลภายนอกและการดูแลจัดการเรื่องการเงินของคณะกรรมการต้องชัดเจนเพื่อรักษาศรัทธาของชาวบ้านกับผู้ศรัทธารวมถึงชื่อเสียงมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่สืบไป

คำสำคัญ : การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม, ความเชื่อ, พิธีกรรมโนราโรงครู, ศาลพ่อขุนศรีทาทา, บ้านท่าแค

Abstract

The research's purpose is to study the mode of cultural heritage management in beliefs and rituals which are focused on the Khun Sattha shrine Ban Thakhae, Thakhae village. The research methodology is qualitative research. The data collected from field work. The processes are deep interview and focus group with key informant. The research results are 1. Annual Rong Khru ritual happen at the area of the shrine to establish a sacred space of the village that related to Khun Sattha belief. 2. The development of this area related to a cultural tourist attraction and raise Rong Khru ritual to an annual fair of Phatthalung province. A key reason of these events is the decentralize policy to advance all countryside by their valued culture and committee form. 3. The protections of Khun Sattha's belief and Rong Khru ritual are to make the open space of beliefs on this shrine and ritual area, such as prohibiting some ignorant related to commercial activities from the outsiders. The committees have good governance with the financial management. These protections last to care the believers as well as the cultural heritage's fame of community onwards.

Keywords : Cultural heritage management, Belief, Rong Khru ritual, Shrine Khun Sattha, Ban Thakhae

บทนำ

การวิจัยนี้เกิดจากความสนใจในเรื่องราวขุนศรีศรธาที่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นบรมครูของโนราหรือการแสดงโนราซึ่งเป็นเอกลักษณ์การแสดงทางวัฒนธรรมของภาคใต้อันมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เพราะทุกการแสดงย่อมต้องมีผู้เริ่มเรื่องราวเล่าขานของขุนศรีศรธาเป็นบุคคลผู้คิดค้นรูปแบบท่ารำ เครื่องแต่งกาย กำหนดแบบแผนการแสดงให้กับเหล่าโนราได้สืบทอดปฏิบัติกันมาอย่างที่เป็นในปัจจุบัน จากการแสดงโนรานี้ได้บันทึกประวัติชีวิตของขุนศรีศรธาและการก่อกำเนิดโนราไว้ในรูปแบบมุขปาฐะหรือเรื่องเล่าจากการจดจำกลอนให้วัครูโนราที่ก่อนการแสดงจะเริ่มนั้นหัวหน้าคณะโนราหรือนายโรงจะร่ายบทกลอนบอกเล่าเรื่องราวขุนศรีศรธากับการกำเนิดโนราเพื่อเป็นการสรรเสริญให้บูชาครูในราชวงศ์ต้นรวมถึงครูหมอโนราทั้งหลายทั้งนี้ประวัติของขุนศรีศรธาไม่สามารถบอกได้ว่าท่านมีชีวิตอยู่ในช่วงใดเพราะไม่พบการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรมีเพียงเรื่องเล่าแบบมุขปาฐะจากเหล่าโนราที่ได้ร่ำเรียนจดจำมาจากการบอกเล่าสืบ ๆ กันมาของครูโนรารุ่นก่อน นอกจากนั้นยังมีความแตกต่างของสำนวนบทกลอนที่เกิดขึ้นในแต่ละถิ่นแต่ละสำนักที่จะแต่งขึ้นเป็นของตัวเองซึ่งล้วนมีเรื่องราวปาฏิหาริย์เหนือธรรมชาติรวมอยู่ด้วยทั้งสิ้นแต่มีสิ่งหนึ่งที่ได้กล่าวไว้ในประวัติว่า“ขุนศรีศรธาท่าแค” เป็นกลุ่มคำที่อยู่ในกลอนประวัติขุนศรีศรธาเมื่อโนราแสดงเป็นสิ่งบ่งบอกสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับขุนศรีศรธา อันเป็นที่น่าสนใจว่า“ท่าแค”นี้เป็นชื่อหมู่บ้านหรือตำบลหนึ่งของจังหวัดพัทลุงและมีเรื่องเล่าในชุมชนบ้านท่าแคจากบรรพบุรุษกล่าวขานมายาวนานถึงการเป็นที่ตั้งของบ้านกับสำนักโนราของขุนศรีศรธาที่มีต้นโพธิ์ใหญ่ในวัดท่าแคเป็นสถานที่ฝังกระดูกของของขุนศรีศรธาด้วย ปัจจุบันนี้มีการสร้างศาลก่ออิฐฉาบปูนขนาดหนึ่งห้องขึ้นชื่อว่าศาลพ่อขุนศรีศรธาไว้ที่วัดท่าแคโดยพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพรในปี พ.ศ. 2514 รวมทั้งรูปหุ่นปูนปั้นทำยืนแบบโนราทรงเครื่องเป็นตัวแทนของขุนศรีศรธาเพื่อให้เป็นสถานที่เคารพกราบไหว้ของชาวบ้านท่าแคโนราและประชาชนทั่วไป

ความเชื่อเรื่องขุนศรีศรธานี้ก่อให้เกิดพิธีกรรมโนราโรงครูท่าแคซึ่งเป็นงานประจำปีจัดขึ้นที่ศาลพ่อขุนศรีศรธาที่วัดท่าแคโดยจัดขึ้นในวันพุธที่สองของเดือนหกตามปฏิทินจันทรคติตามที่กำหนดไว้ตั้งแต่เมื่อครั้งเริ่มจัดพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้น

จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังคงปฏิบัติเช่นเดิม เพียงแต่ระดับความสำคัญของงานนั้นได้ยกระดับจากงานเล็ก ๆ ในระดับชุมชนที่ชาวบ้านผู้ศรัทธากับในราชช่วยกันจัดขึ้น กลายเป็นงานสำคัญประจำปีระดับจังหวัดที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณกับการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานภาครัฐพร้อมประกาศให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุงด้วย (ข่าวภูมิภาคทั่วไทยคม ชัด ลึก, 2/11/2552) เหตุนี้จึงก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณค่ากับความหมายดั้งเดิมของความเชื่อ กับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับขุนศรัทธา รวมถึงชาวบ้านในชุมชนท่าแคที่อยู่อาศัยร่วมกับความเชื่อพิธีกรรมของขุนศรัทธาและศาลพ่อขุนศรัทธาย่อมได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้อย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาแนวทางการจัดการเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรมกับศาลพ่อขุนศรัทธาอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านท่าแคที่กำลังประสบกับกระแสอิทธิพลการพัฒนาจากภายนอกซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปของคุณค่ากับความหมายด้านความเชื่อพิธีกรรมของชุมชนที่มีต่อขุนศรัทธาและกระบวนการจัดการตามแนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าใจถึงมุมมองของชาวบ้านในแนวทางและกระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนโดยมีชาวบ้านกับผู้นำชุมชนบ้านท่าแคเป็นแกนหลักในความพยายามปรับตัวรองรับสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับในปัจจุบันจนถึงอนาคตอันใกล้

คำถามวิจัย

ชาวบ้านชุมชนบ้านท่าแคมีแนวทางและกระบวนการจัดการความเชื่อพิธีกรรมกับศาลพ่อขุนศรัทธาตามแนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในเรื่องความเชื่อพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลขุนศรัทธาวัดท่าแคของชุมชนบ้านท่าแค

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดความเชื่อพิธีกรรมเพื่อวิเคราะห์บทบาทความเชื่อเรื่องขุนศรีท้าวกับพิธีกรรมโนราโรงครูท่าแคซึ่งจัดขึ้นที่ศาลพ่อขุนศรีท้าวอันมีความสำคัญเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านท่าแคและแนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมประกอบด้วยคือ 1. การใช้ (Use) 2. การพัฒนา (Development) 3. การพิทักษ์และดูแลรักษา (Protection&Maintenance) เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ออกมาเป็นแนวทางพร้อมกับกระบวนการจัดการด้านความเชื่อพิธีกรรมและสถานที่เกี่ยวข้องกับขุนศรีท้าวอันเป็นแบบเฉพาะของชุมชนบ้านท่าแคดังนี้

1. แนวคิดความเชื่อพิธีกรรม ความเชื่อเป็นปรากฏการณ์ทางจิตของมนุษย์ (สุวัฒน์ จันทรจำนงค์, 2540 : 7-8) เพื่อเพิ่มสัญชาตญาณความอยากรู้อยากเห็นผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ เกิดเป็นการตั้งคำถามและหาคำตอบสั่งสมเป็นประสบการณ์จนจิตใจยอมรับและเห็นชอบกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งว่าเป็นความจริงโดยอาจไม่จำเป็นต้องมีความรู้ที่ได้จากสติปัญญามารับ (เสาวลักษณ์ อนันตศาสน์, 2546 : 190) ซึ่งแบ่งความเชื่อเป็น 3 แบบ คือ 1. ความเชื่อแบบศรัทธา (Faith) เป็นความเชื่อในทางศาสนาไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลมาอ้างอิง 2. ความเชื่อที่เกิดจากการยอมรับว่ามีอยู่หรือเป็นจริง (Belief) เป็นความเชื่อที่พอจะมีหลักฐานเป็นเหตุผลรองรับมากกว่าแบบแรก 3. ความเชื่อที่เกิดจากองค์ความรู้ (Knowledge) เป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่มีหลักฐานกระบวนการพิสูจน์ที่เชื่อถือได้ว่าเป็นจริงซึ่งความเชื่อเรื่องขุนศรีท้าวเป็นความเชื่อในลัทธิวิญญาณนิยม (Animism) ของ Edward B. Tylor (สนิท สมักรการ, 2539 : 1-3) ที่ไม่สามารถหาหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มาสนับสนุนความเชื่อได้ทั้งหมดเป็นอำนาจเหนือธรรมชาติที่เกิดจากวิญญาณบรรพบุรุษคือขุนศรีท้าวผู้ที่ล่วงลับไปแล้วแต่ยังคงเชื่อกันว่าให้คุณให้โทษกับคนรุ่นหลังซึ่งงานวิจัยเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมโนราโรงครูของวิกรม กรุงแก้ว (2556 : 222) ได้กล่าวเช่นกันว่าโนราโรงครูนั้นเริ่มจากความเชื่อความศรัทธาต่อครูหมอตาบายมโนราห์ที่ล่วงลับไปแล้วซึ่งยังคงดูแลรักษาและช่วยเหลือลูกหลานในสิ่งที่ร้องขอ แล้วพัฒนาให้เกิดการบูชาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อช่วยเหลือให้คุณกับผู้ที่ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นของพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่กระทำเพื่อให้ขุนศรีท้าวประสิทธิ์ประสาทความสำเร็จแก่ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมตามต้องการ (สุริยา รัตนกุล, 2549 : 2-3)

การจัดพิธีกรรมในวาระโรงครูท่าแคจึงสร้างความศักดิ์สิทธิ์และสูงส่งให้กับขุนศรีทราตามความเชื่อว่าเป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์เชื่อมโยงความศักดิ์สิทธิ์กับพิธีกรรมในวาระโรงครูที่จัดขึ้นที่ศาลพ่อขุนศรีทรา

2. แนวคิดวัฒนธรรมและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

2.1 วัฒนธรรมคือระบบความเชื่อและค่านิยมทางสังคมที่ไม่ใช้พฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้แต่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์เป็นระเบียบและมาตรฐานพฤติกรรมที่สังคมยอมรับให้เป็นวิถีชีวิตของคนในสังคม (ยศ สันติสมบัติ, 2548 : 14-15) เกิดจากผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรคทางภูมิธรรมภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบกันมาในสังคมนั้นเป็นวิทยาการต่าง ๆ ที่กลมกลืนเข้ากับวิถีประชา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2532 : 3) เรียกอีกอย่างว่าวัฒนธรรมในเชิงความเป็นวิถีชีวิต (Way of life) (นิคม มูลิกะคามะ, 2545 : 4) โดยรวมเอามิติทางจิตใจ วัตถุ ภูมิปัญญาและอารมณ์เข้าด้วยกันจนเป็นรูปแบบเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ ทั้งที่เป็นรูปแบบวิถีชีวิต ระบบค่านิยม สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ รวมถึงศิลปะวรรณกรรม เรื่องราวขุนศรีทราจึงเป็นความเชื่อของชุมชนบ้านท่าแคที่เล่าต่อกันมาร่วมกับงานพิธีกรรมในวาระโรงครูท่าแคซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของชาวบ้านท่าแคและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนในปัจจุบัน

2.2 การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่ใช้เพื่อศึกษาแนวทางการกระบวนการจัดการความเชื่อพิธีกรรมเกี่ยวกับขุนศรีทราทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งคำว่ามรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) หมายถึง สิ่งเป็นรูปธรรม สิ่งก่อสร้าง โบราณสถานและสิ่งที่เป็นนามธรรมเช่น ความเชื่อ ค่านิยม ภาษา (ธนิ เลิศชาญฤทธิ์, 2554 : 12) อันเป็นสิ่งที่แสดงถึงจิตวิญญาณของชุมชนมีความหมายคุณค่าตั้งแต่อดีตและยังปรากฏอยู่ในชุมชน (จิราภรณ์ กาญจนสุวรรณ, 2557 : 63) คุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมยังแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ คุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น เชิงอัตลักษณ์ เทคนิคทางศิลปะ ความหายาก กับคุณค่าด้านสังคมและเศรษฐกิจร่วมสมัย เช่น เชิงเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และหน้าที่ใช้สอยด้านการศึกษา

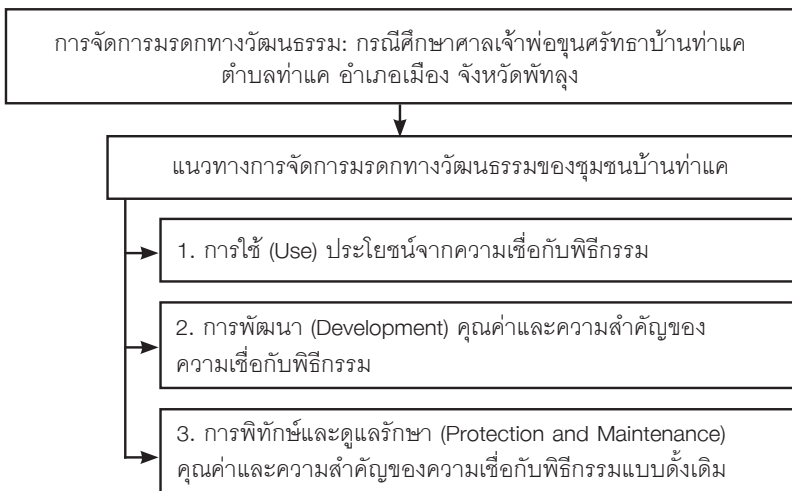
แนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอยู่ภายใต้กรอบ 3 เรื่องใหญ่ คือ

1. การใช้มรดกทางวัฒนธรรม (Use) เป็นการใช้อย่างประหยัดและการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดภายใต้ความเท่าเทียมในการเข้าถึงและการใช้เป็นการใช้โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย

2. การพัฒนามรดกทางวัฒนธรรม (Development) ควรคำนึงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นวัตถุประสงค์ของการพัฒนา เช่น การวิจัยเพื่อพัฒนา การให้การศึกษาแก่สาธารณะและการอบรมเชิงปฏิบัติการกับชุมชน

3. การพิทักษ์และดูแลรักษา (Protection and Maintenance) คือทุกภาคส่วนควรได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมและยุติธรรมเพื่อตระหนักถึงความสำคัญทางวัฒนธรรมร่วมกันทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความหลากหลายและรักษาความหลากหลายในแง่ประวัติศาสตร์ความเป็นมา บทบาท หน้าที่ ความสำคัญทางจิตวิญญาณและทางกายภาพของมรดกทางวัฒนธรรมไว้ด้วย

แนวคิดภายใต้กรอบ 3 เรื่องนี้เป็นกรอบหลักในการศึกษาวิเคราะห์แนวทางและกระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมด้านความเชื่อพิธีกรรมของชุมชนบ้านท่าแค

ภาพที่ 1 กรอบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ “วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ” (Qualitative Research) กับวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มประชากรเป้าหมายเป็นหลัก ซึ่งมีขั้นตอนการดังนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร คือ การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับวัฒนธรรม ความเชื่อกับพิธีกรรมทางศาสนา การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ การลงเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่บ้านท่าแค ประกอบด้วยพื้นที่ศาลพ่อขุนศรีทธา วัดท่าแคกับพื้นที่โดยรอบวัดท่าแค คือ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 4

3. ขอบเขตด้านเวลา คือ ช่วงงานพิธีกรรมในราโรงครูท่าแคและช่วงเวลาปกติ นอกจากช่วงเวลางานพิธีกรรมในราโรงครู

4. ขอบเขตด้านประชากร คือ กลุ่มประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key informant) ได้แก่ คณะกรรมการศาลพ่อขุนศรีทธา คณะกรรมการพิธีกรรมในราโรงครูท่าแค ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชุมชนโดยผ่านวิธีการการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก (Snowball Sampling Technique) จากการแนะนำของชาวบ้านโดยรอบวัดท่าแคและผู้เกี่ยวข้องกับศาลพ่อขุนศรีทธาเพื่อนำไปสู่การเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จาก Key informant เป็นรายบุคคลและการประชุมกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Focus group) ในขั้นตอนสุดท้าย

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามคำถามเชิงโครงสร้างปลายเปิดพร้อมบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป

6. การตรวจสอบข้อมูล คือ การสรุปแต่ละประเด็นให้มีความชัดเจนผ่านการตรวจสอบข้อมูลอีกครั้งด้วยรูปแบบสามเส้าคือ บุคคล เวลา สถานที่ ที่ต้องมีความสอดคล้องใกล้เคียงกัน

ผลการศึกษา

1. ความเชื่อเรื่องขุนศรีทธาเป็นเรื่องเล่าต่อ ๆ กันมาของชุมชนบ้านท่าแคกับการจดจำเป็นบทกลอนโนราที่เล่นสืบทอดกันมาพร้อมกับการแสดงโนราแต่เก่าก่อน

จนกลายเป็นตำนานที่หาจุดเริ่มต้นและความเป็นมาที่แน่นอนเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่ได้รู้เพียงว่าขุนศรีทาทาแค่นี้เป็นบรมครูผู้ประดิษฐ์คิดค้นทั้งท่วงท่าร้ายรำ กับเครื่องแต่งกายของโนราที่มีอยู่ในปัจจุบันกับมีถิ่นพำนักอยู่ที่บ้านท่าแค จังหวัดพัทลุงนี้จากการให้สัมภาษณ์เป็นข้อมูลของชาวบ้านว่ามีสถานที่ซึ่งเชื่อกันมานานว่าเป็นบ้านและสำนักโนราของขุนศรีทาทาเรียกว่าโคกขุนทาทาอยู่ไปทางทิศใต้ของวัดท่าแคประมาณห้าร้อยเมตร เมื่อหลายสิบปีก่อนพื้นที่เป็นทุ่งนาชาวบ้านใช้เลี้ยงวัวควายมีโคกหรือเนินดินอยู่ซึ่งเชื่อว่าเป็นที่ตั้งบ้านหรือสำนักของขุนศรีทาทา แต่ปัจจุบันถูกปรับสภาพพื้นที่สร้างเป็นโรงงานปุ๋ยจนไม่เหลือของเดิมแล้ว นอกจากนี้สถานที่หนึ่งซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตั้งอยู่ภายในวัดท่าแคคือต้นโพธิ์ที่เชื่อกันว่า “เป็นที่ฝังกระดูกของขุนศรีทาทา” (เจิม ณ พัทลุง (ผู้ให้สัมภาษณ์). พงศ์อินทร์ นันทวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2560.)

ภาพที่ 2 ต้นโพธิ์ศักดิ์สิทธิ์

ที่มา : พงศ์อินทร์ นันทวงศ์ (ถ่ายเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2560)

และมีชาวบ้านได้กล่าวอีกว่า “เมื่อก่อนมีเสาไม้เหลากลึงอย่างดีปักอยู่บนจุดที่ฝังกระดูกขุนศรีทาทาได้ต้นโพธิ์นี้แต่ปัจจุบันก็หายสาบสูญไปแล้วเหลืออยู่แต่ในความทรงจำของคนรุ่นเก่าอายุ 50 ปีขึ้นไปจะเคยเห็น” (พระสุจิต สุจิตโต (ผู้ให้สัมภาษณ์). พงศ์อินทร์ นันทวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). ที่วัดท่าแค บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2560.)

สถานที่ศักดิ์สิทธิ์อีกแห่งหนึ่งอยู่ห่างจากต้นโพธิ์ไปทางทิศใต้ประมาณ 10 เมตร ตั้งอยู่ภายในวัดท่าแคเช่นกันคือ ศาลพ่อขุนศรีทราที่สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2514 โดยพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิมมพรดำริสร้างถวายให้เป็นศาลที่ประทับของวิญญาณขุนศรีทราโดยที่ตัวศาลสร้างแบบก่ออิฐหล่อเสาฉาบปูนแข็งแรงเป็นอาคารสี่เหลี่ยมขนาดหนึ่งห้องมีหลังคาครอบแบ่งเป็นสองส่วนคือส่วนตั้งเครื่องบูชาอยู่ด้านหน้าและส่วนที่ประดิษฐานรูปปั้นขุนศรีทราทรงเครื่องโนราทรงมงกุฎเทริดคล้องกำไลแขนสวมหางหงส์มีขนาดเท่าคนจริงในท่ายืนเตรียมพร้อมรำซึ่งมีประตูเหล็กกับกำแพงกันแบ่งส่วนหน้าอย่างชัดเจนด้านทิศตะวันออกติดกับศาลพ่อขุนศรีทราจะเป็นโรงโนราใหญ่สร้างขึ้นเป็นการถาวรและด้านหน้าศาลพ่อขุนศรีทราสร้างเป็นศาลาทรงสูงครอบหลักไม้ซึ่งจำลองจากหลักเดิมที่เคยอยู่ใต้ต้นโพธิ์ศักดิ์สิทธิ์ โดยพื้นที่ทั้งหมดโดยรอบบริเวณศาลพ่อขุนศรีทราจะเป็นพื้นที่โล่งแจ้งมีลานทรายปูเต็มพื้นที่กับมีถนนขนาดเล็กวิ่งตัดกลางพื้นที่วัดท่าแคกำหนดเป็นเส้นแบ่งระหว่างพื้นที่ประกอบพิธีกรรมของศาลพ่อขุนศรีทากับพื้นที่สงฆ์

ภาพที่ 3 พื้นที่ศาลพ่อขุนศรีทรา

ที่มา : พงศ์อินทร์ นันทวงศ์ (ถ่ายเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2560)

2. พิธีกรรมที่เกิดขึ้นที่ศาลพ่อขุนศรีทธาแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

2.1 การประกอบพิธีกรรมบูชาโดยทั่วไปของผู้ศรัทธาซึ่งจะมีทั้งคนนอกพื้นที่และในพื้นที่จังหวัดพัทลุงกับจังหวัดใกล้เคียงเดินทางมาสักการบูชาทุกวันเพราะจะเปิดให้เข้ามาราบไหว้ได้ทุกวันตั้งแต่เวลา 6.00-18.00 น. จำนวนคนหากเป็นวันปกติจะไม่มากต้องเป็นช่วงวันสำคัญทางศาสนาเช่นวันพระจะมีคนมาสักการะมากขึ้นโดยเฉพาะชาวบ้านท่าแคมาทำกิจกรรมทางศาสนาที่วัดท่าแค ช่วงเทศกาลสงกรานต์และช่วงหยุดปีใหม่ก็จะเป็นช่วงหยุดยาวที่ลูกหลานชาวท่าแคได้กลับบ้านมาทำกิจกรรมทำบุญร่วมกันก็จะมาราบไหว้ขอพรที่ศาลพ่อขุนศรีททากิจกรรมที่สามารถพบเห็นได้คือการจุดธูปเทียนกราบไหว้ถวายดอกไม้พวงมาลัยหมากพลู ช่วงเทศกาลสงกรานต์ก็จะมีกรรมน้ำอบน้ำปรุงที่รูปปั้นขุนศรีททาด้วย จุดประสงค์นอกจากการขอพรให้ร่มเย็นเป็นสุขแล้วยังมีการบนบานศาลกล่าวกับขุนศรีททาขอให้หายเจ็บไข้หายป่วย ขอเรื่องงานการเรียนเพื่อให้สอบผ่านได้เข้าเรียนได้ทำงานอย่างที่ต้องการถ้าสำเร็จก็จะมาแก้บนด้วยรูปแบบต่างๆ ตามที่ได้บอกกล่าวไว้จนทำให้มีผู้มาราบไหว้ที่ศาลพ่อขุนศรีททาอยู่เสมอ

ภาพที่ 4 รูปปั้นขุนศรีททา

ที่มา : พงศ์อินทร์ นันทวงศ์ (ถ่ายเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2560)

2.2 งานพิธีกรรมโนราโรงครูท่าแคซึ่งเป็นงานประจำปีจัดขึ้นอย่างเป็นทางการของศาลพ่อขุนศรีทราหมีจุดเริ่มต้นจากโนราแปลก (แปลก ชนะบาล) เป็นผู้ริเริ่มกำหนดให้จัดงานโนราโรงครูขึ้นในวันพุธที่สองของเดือนหกตามปฏิทินจันทรคติเพื่อเป็นการบูชาขุนศรีทราผู้เป็นครูต้นของโนราทั้งหมดเพราะก่อนหน้านี้ไม่มีงานรูปแบบนี้จัดขึ้นมาก่อนมีเพียงการรำถวายของคณะโนราที่จะเดินทางไปแสดงที่ใดครั้งเมื่อเดินทางผ่านต้นโพธิ์ศักดิ์สิทธิ์ที่วัดท่าแคแล้วก็ต้องหยุดรำถวายขุนศรีทราที่ใต้ต้นโพธิ์ตามความเชื่อว่าจะถูกขุนศรีทราฝังไว้ที่นี้ถึงจะเดินทางผ่านไปได้อย่างพิธีกรรมโนราโรงครูท่าแคได้จัดปฏิบัติสืบทอดกันมาผ่านโนราสมพงษ์น้อยยดาวรุ่ง (สมพงษ์ ชนะบาล) ถึงปัจจุบันคือโนราเกรียงเดชน้อยนวลระหงษ์ (เกรียงเดช ขำณรงค์) จากงานพิธีกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนได้รับการพัฒนาและยกระดับให้สำคัญขึ้นเป็นงานประจำปีของจังหวัดพัทลุงที่ระดับรองผู้ว่าราชการจังหวัดพร้อมข้าราชการระดับสูงในจังหวัดพัทลุงต้องมาร่วมเป็นประธานเปิดงานโดยจะมีการออกร้านสินค้าของชาวบ้าน กลุ่มผู้ผลิตสินค้าท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ ยิ่งทำให้ชื่อเสียงของงานพิธีกรรมโนราโรงครูท่าแคขึ้นโด่งดังมีชื่อเสียงมากขึ้นแต่ที่เป็นจุดสนใจของผู้มาร่วมงานคือ การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูของคณะโนราเกรียงเดชน้อยนวลระหงษ์ที่จะเริ่มจัดกันในวันพุธที่สองของเดือนหกตามแบบดั้งเดิมระยะเวลาประกอบพิธีนาน 3 วัน 3 คืนเปิดโอกาสให้ลูกหลานและผู้ศรัทธาขุนศรีทราที่ได้นับานเรื่องต่างๆ ได้ได้เข้าร่วมพิธีกรรมเป็นการแก้บนหลังจากเรื่องที่ขอไว้ประสบผลสำเร็จแล้วซึ่งกิจกรรมที่ลูกหลานและผู้ศรัทธาสามารถเข้าร่วมได้คือ พิธีรำแก้บน เหยียบเสนและออกพรานรำสิบสอง

3. ผู้ที่ทำหน้าที่ดำเนินการต่างๆ คือคณะกรรมการงานโนราโรงครูท่าแคที่ได้รับการแต่งตั้งด้วยคำสั่งจากทางจังหวัดประกอบด้วยชาวบ้านท่าแค หน่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน วัฒนธรรมจังหวัด และหัวหน้าคณะโนราบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่ถูกกำหนดหน้าที่การทำงานในฝ่ายต่างๆ เพื่อให้งานพิธีกรรมโนราโรงครูดำเนินไปได้อย่างสะดวกบรรลุจุดประสงค์การเป็นที่พึงให้กับผู้ศรัทธาขุนศรีทราและสร้างชื่อเสียงเป็นหน้าตาของจังหวัดพัทลุงด้วย ทั้งก่อนหน้าจะมีรูปแบบคณะกรรมการอย่างปัจจุบันนี้สมัยเริ่มแรกโนราแปลกเป็นคนจัดการทุกเรื่องตั้งแต่สร้างโรงโนราเดินทางไปหาวัสดุเช่น ตัดไม้ไผ่ เหยียบจากด้วยตัวเองบางครั้ง

ก็ขอความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องให้ช่วยกันทำโรงโนราหากมีใครอื่นอาสา มาช่วยด้วยท่านก็ไม่ขัดข้องอาศัยน้ำพักน้ำแรงสร้างใช้เวลาทำประมาณหนึ่งอาทิตย์ จึงแล้วเสร็จซึ่งท่านจะเริ่มทำโรงโนราไว้ตั้งแต่เดือนสิริอวโไฉ้อีกทีในเดือนหก เมื่อพิธีกรรมงานโนราโรงครูจบลงก็รื้อทำลายโรงโนราทิ้งแล้วรื้อสร้างใหม่เมื่อจะมี พิธีอีกครั้งในปีหน้าความรับผิดชอบจึงมีไม่มากแต่เมื่อมีการสร้างศาลพ่อขุนศรีทรา ขึ้นในปีพ.ศ. 2514 ท่านก็มีหน้าที่ดูแลสถานที่ทั้งภายนอกและภายในศาล พ่อขุนศรีทราเพิ่มเติมซึ่งท่านก็ปฏิบัติตามตลอดบางครั้งชาวบ้านในชุมชนบ้านท่าแค ก็มาช่วยกันดูแลด้วยจนกระทั่งท่านชราภาพและเสียชีวิตในปี พ.ศ. 2544 รูปแบบ คณะกรรมการปัจจุบันก็ได้ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในเวลาใกล้เคียงกันซึ่งผู้ที่ มาเป็นคณะกรรมการจะเลือกจากผู้อาวุโสในชุมชนที่ชาวบ้านให้การยอมรับว่า เป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เช่น ข้าราชการเกษียณ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีบทบาทอย่างมากในการดูแลจัดการศาลพ่อขุนศรีทราเพราะ เป็นที่รู้จักคุ้นเคยของชาวบ้านสามารถพูดคุยขอความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีอีกทั้งยังเป็นปากเสียงเป็นตัวแทนชาวบ้านชุมชนท่าแคในการ ดำเนินงานพิธีกรรมร่วมกับภาคส่วนอื่นของจังหวัดพัทลุงด้วย ซึ่งท่านกรรมการ ชุดแรกได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “คณะกรรมการงานโรงครูท่าแคจัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกปี พ.ศ. 2543 เมื่อมีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลท่าแค (อบต.ท่าแค) ซึ่งมีหน้าที่ ในการรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนภายใต้หลักการกระจายอำนาจ ให้ชุมชนเป็นแกนหลักบริหารจัดการดูแลวัฒนธรรมของชุมชน” (เจวิย เมืองหนู (ผู้ให้สัมภาษณ์). พงศ์อินทร์ นันทวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 252 หมู่ที่ 8 ตำบลท่ามิหรำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2560.) ดังนั้น ภายใต้รูปแบบคณะกรรมการจึงเริ่มมีการจัดตั้งคณะกรรมการงานโนราโรงครูท่าแคขึ้น รวมถึงมีหน้าที่เป็นคณะกรรมการศาลพ่อขุนศรีทราไปด้วย ซึ่งหน้าที่ในปัจจุบัน คือดูแลความเรียบร้อยความสะอาดของสถานที่ จัดเก็บดูแลค่าใช้จ่ายต่าง ๆ นำเงิน เข้าฝากบัญชีธนาคารพร้อมกับการทำรายการแสดงรายรับรายจ่ายของศาลพ่อขุนศรีทรา และงานพิธีกรรมโนราโรงครูท่าแคในแต่ละปีติดเป็นประกาศให้สาธารณชน ได้รับทราบ ทั้งทำหนังสือจัดวาระการประชุมเชิญชาวบ้านกับผู้เกี่ยวข้องมาประชุม แบ่งงานเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดงานโนราโรงครูท่าแคในแต่ละปีและ

ช่วงเวลาพิธีกรรมโนราโรงครูท่าแคเหล่าคณะกรรมการจะแบ่งเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวก ซึ่งมีหน้าที่เตรียมพานไหว้ครู ดอกไม้ ธูปเทียนให้ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมในราคาชุดละ 132 บาท แล้วถือนำเข้าไปสู่โรงโนราเพื่อให้กับฝ่ายพิธีกรรมคือโนราใหญ่เป็นเครื่องบูชาครูก่อนเริ่มทำพิธีกรรมตามที่ได้ผู้เข้าร่วมได้ลงทะเบียนรับคิวไว้แล้ว โดยตลอดระยะเวลาประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูนอกจากเรื่องอำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้าร่วมพิธีกรรมแล้วทางคณะกรรมการต้องคอยดูแลเรื่องความเรียบร้อย และคอยดูแลพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเช่น การเปิดสำนักทรงเจ้า การขายวัตถุมงคล เพราะคณะกรรมการไม่มีนโยบายให้จัดสร้างหรือจำหน่ายวัตถุมงคลในบริเวณพื้นที่ศาลพ่อขุนศรีธาตุไม่ว่าจะเป็นช่วงเวลาปกติและช่วงพิธีกรรม รวมถึงไม่อนุญาตให้มีคนทรงเจ้าที่ศาลพ่อขุนศรีธาตุอีกด้วยเพื่อป้องกันการหลอกลวงหาผลประโยชน์ อย่างมมาจากผู้ศรัทธาอันอาจจะนำมาซึ่งความเสียหาย บั่นทอนแรงศรัทธาและส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงความศักดิ์สิทธิ์ของศาลพ่อขุนศรีธาตุได้

ขณะนี้เป้าหมายหลักของคณะกรรมการศาลพ่อขุนศรีธาตุชุดปัจจุบันที่กำลังดำเนินการคือ“การสร้างศาลพ่อขุนศรีธาตุหลังใหม่ซึ่งต้องใช้งบประมาณจำนวนมากตอนนี้จึงอยู่ในระยะของการรวบรวมกำลังทรัพย์จากเงินบริจาคของผู้ศรัทธาทั่วไปและช่วงงานพิธีกรรมโนราโรงครูท่าแคโดยเริ่มดำเนินการปรับปรุงบริเวณรอบศาลพ่อขุนศรีธาตุมีการตัดต้นไม้ใหญ่ที่รกร้างเปิดพื้นที่ให้สว่างโล่งกว่าเดิมพร้อมกับรื้อศาลาเก่าที่ประดิษฐานรูปเหมือนอดีตเจ้าอาวาสวัดท่าแคที่เคยตั้งอยู่ข้างศาลพ่อขุนศรีธาตุและย้ายออกมาสร้างศาลาใหม่ในบริเวณอื่นของวัดท่าแคเพื่อจัดพื้นที่เดิมไว้เป็นสัดส่วนสำหรับพิธีกรรมของศาลพ่อขุนศรีธาตุ” (สมบุญ แสงสุบัน (ผู้ให้สัมภาษณ์), พงศ์อินทร์ นันทวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์), ที่วัดท่าแค บ้านเลขที่ 1 หมู่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง, เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2560.) จึงจะเห็นได้ว่าเหล่าคณะกรรมการซึ่งเป็นลูกหลานและเป็นตัวแทนของชุมชนบ้านท่าแคได้พยายามช่วยกันดูแลรักษาทั้งปกป้องเชิดชูคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อเป็นเอกลักษณ์สืบต่อไปอย่างเต็มกำลัง

สรุปผล

1. ความเชื่อเรื่องขุนศรัทธาและพิธีกรรมงานโนราโรงครูท่าแคถูกใช้เป็นสิ่งสถาปนาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนบ้านท่าแคจากเดิมที่เป็นเพียงเรื่องเล่าตามตำนานแล้วก่อตัวเป็นความเชื่อของชาวบ้านที่เล่าขานต่อ ๆ กันมา กับต้นโพธิ์และหลักไม้ที่ปักไว้เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าเป็นที่ฝังกระดูกขุนศรัทธาซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดั้งเดิมมีมานานทั้งชาวบ้านท่าแคก็ให้ความเคารพขุนศรัทธากับต้นโพธิ์และหลักไม้นี้เสมอมาพร้อมเรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์หรือทศปาฏิหาริย์ของขุนศรัทธาที่ชาวบ้านท่าแครุ่นปู่รุ่นทวดได้ประสบพบเจอจนยกย่องนับถือขุนศรัทธาเป็นทั้งวิญญาณบรรพบุรุษและเทพเทวดาผู้คอยปกป้องรักษาลูกหลานชาวบ้านท่าแคกับผู้ศรัทธาให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขแต่เวลาเดียวกันก็ก่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อขุนศรัทธากับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์นี้ด้วยเพราะถ้ากระทำการใดไม่ถูกต้องเหมาะสมต่อขุนศรัทธาหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์นี้แล้วอาจจะได้รับการลงโทษเกิดความวิบัติต่าง ๆ ขึ้นกับชีวิตบุคคลผู้นั้น ทำให้เห็นวาระดับความเชื่อเรื่องขุนศรัทธาต่อชาวบ้านท่าแคมีความเข้มข้นตั้งแต่ระดับกลางคือ Belief จนถึงระดับสูงสุดคือ Faith ครั้นต่อมาเมื่อโนราแปลกเริ่มประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้นที่ใกล้บริเวณหลักไม้ได้ต้นโพธิ์จึงยิ่งสร้างความคิดดีลึกลับให้กับทั้งเรื่องราวของขุนศรัทธาเน้นย้ำความเชื่อความศรัทธาของชาวบ้านให้มั่นคงขึ้นบวกกับมีการสร้างศาลพ่อขุนศรัทธาตอนปี พ.ศ. 2514 โดยพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพรจึงยิ่งสร้างความมั่นใจอย่างเหนียวแน่นในความศรัทธาของตนเองต่อความคิดดีลึกลับของขุนศรัทธาเพราะสามารถทำให้ระดับเชื่อพระราชาวงศ์ชั้นสูงเสด็จมาร่วมงานพิธีกรรมโนราโรงครูท่าแคจนถึงขั้นสร้างศาลให้ขุนศรัทธาจึงยิ่งทำให้สถานภาพความเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของขุนศรัทธานั้นสูงส่งขึ้นพร้อมทั้งเน้นย้ำความเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์บนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของขุนศรัทธาที่เงียบสงบได้รับความเคารพเกรงกลัวจากชาวบ้านทั่วไปที่จะไม่เข้ามาอยู่มาในบริเวณศาลพ่อขุนศรัทธาหากไม่มีหน้าที่ความรับผิดชอบใด ๆ และสั่งสอนบอกกล่าวแก่ลูกหลานไม่ให้มาวิ่งเล่นซุกซนสร้างเสียงดังในพื้นที่นี้ด้วยถ้ามีเหตุที่ต้องเข้ามา ก็เพื่อการบนบานขอความช่วยเหลือต่อขุนศรัทธาให้ช่วยเหลือในสิ่งต่าง ๆ เช่น การสอบเข้าทำงาน อุปสรรคในการเรียนหรือให้หายจากโรคภัย แม้แต่คณะกรรมการศาลพ่อขุนศรัทธาถ้าไม่มีกิจธุระต้องเข้ามาดูแลความสะอาดเรียบร้อยหรือเปิดปิดประตูศาลก็绝不会เข้ามาเพราะกลัวเป็นการรบกวนวิญญาณ

ศักดิ์สิทธิ์ของขุนศรีศรธาแล้วจะได้รับผลร้ายเป็นการลงโทษจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ปราภาฏการณ์ที่ได้กล่าวไว้ทำให้พื้นที่ส่วนด้านทิศใต้เกือบทั้งหมดของวัดท่าแคเดิม ถูกใช้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของขุนศรีศรธาอย่างเป็นรูปธรรมเด่นชัดอันประกอบด้วยตัว ศาลพ่อขุนศรีศรธา ต้นโพธิ์ โรงโนราใหญ่และลานทรายที่ใช้ตั้งโรงโนราโรงครูในทุกปี โดยที่พระสงฆ์ก็จะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องในเรื่องพิธีกรรมและการดูแลจัดการพื้นที่จะเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการศาลพ่อขุนศรีศรธากับชาวบ้านร่วมกันรับผิดชอบ

2. พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นี้ปัจจุบันไม่ดำรงอยู่เพียงเพื่อตอบสนองความเชื่อความศรัทธา ต่อคนในท้องถิ่นชุมชนท่าแคเท่านั้นแต่ได้เปลี่ยนสถานภาพเป็นสถานที่ท่องเที่ยว และแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุงเปิดรับการเข้ามาของคนภายนอกและ มีความเป็นสาธารณะมากขึ้นด้วยการพัฒนาจึงเข้ามาพร้อมกับการเปิดตัวเองของ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นี้ การเข้ามามีบทบาทของหน่วยงานราชการพร้อมทั้งงบประมาณ สนับสนุนการพัฒนาทั้งด้านกายภาพของพื้นที่เช่น การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก การตัดถนนสร้างสะพานเชื่อมต่อจากถนนใหญ่เข้าสู่วัดท่าแคเพื่อให้ผู้มากราบไหว้ ได้เข้าถึงสะดวกขึ้น การสร้างโรงโนราถาวรขนาดใหญ่เป็นที่ประกอบพิธีกรรม โนราโรงครูช่วงสมัยโนราสมพงษ์เป็นผู้นำพิธีกรรมโนราโรงครูซึ่งงบประมาณส่วนนี้ ได้รับจากกระทรวงวัฒนธรรมโดยตรงซึ่งปัจจุบันได้เปิดเป็นสถานที่สอนการรำโนรา ให้กับเด็กและผู้สนใจอีกส่วนสำคัญหนึ่งที่เป็นผลจากการพัฒนาคืองานพิธีกรรม โนราโรงครูท่าแคถูกยกระดับเป็นงานประจำปีของจังหวัดพัทลุงจึงมีการจัดสรร งบประมาณประจำปีสำหรับช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการจัดงานพิธีกรรมโนราโรงครู ทุกปีและมีการประชาสัมพันธ์แถลงข่าวงานพิธีกรรมโนราโรงครูท่าแคผ่านสื่อมวลชนหลากหลายแขนง จึงยังเป็นการสร้างชื่อเสียงเป็นที่รู้จักเป็นวงกว้างมากขึ้นเมื่อถึง ช่วงงานพิธีกรรมโนราโรงครูท่าแคจึงเกิดปรากฏการณ์ที่ผู้คนหลั่งไหลมาจากหลากหลาย พื้นที่ทั้งในจังหวัดพัทลุงและต่างจังหวัดเพื่อเข้าร่วมรับพลังจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านการ ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อความเคารพต่อขุนศรีศรธาบางส่วนก็มาเพื่อศึกษา รับชมการแสดงทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นคือโนรากับพิธีกรรมโนราโรงครูซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ปรากฏการณ์อันเป็นผลดีเหล่านี้ช่วยสร้างความภาคภูมิใจใน มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนทั้งยังก่อรายได้ให้กับชุมชนเพราะชาวบ้านสามารถ ขายอาหารและของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวในงานพิธีกรรมโนราโรงครูได้ด้วย

3. การพัฒนาต่างๆที่เข้ามาย่อมนำความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านดีพร้อมกับนำผลกระทบจากปัจจัยด้านลบสอดแทรกมาด้วยสู่การดำรงอยู่ของความเชื่อกับพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพราะเมื่อมีคนภายนอกเข้ามามากขึ้นการปกป้องรักษาจึงต้องรอบคอบระมัดระวังผู้ไม่หวังดีที่จะเข้ามาหาผลประโยชน์จากความเชื่อความศรัทธาของชาวบ้านและผู้ศรัทธาเช่นการเปิดสำนักขององค์ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆที่ไม่เกี่ยวกับโนราหรือพิธีกรรมโนราโรงครูแล้วมาตั้งสำนักโน้มน้าวผู้มาเข้าร่วมงานให้ซื้อวัตถุมงคลของสำนักตนโดยเฉพาะในช่วงพิธีกรรมโนราโรงครูซึ่งเป็นการหลอกลวงทางคณะกรรมการและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องก็จะมีการจัดการดูแลไม่ให้มีพฤติกรรมแบบนี้เกิดขึ้นหรือแม้แต่การสร้างวัตถุมงคลของทางศาลพ่อขุนศรัทธาเองโดยทางคณะกรรมการศาลพ่อขุนศรัทธาก็ไม่มีแนวคิดอนุญาตให้จัดสร้างใด ๆ ทั้งสิ้นจะพยายามรักษาชื่อเสียงของขุนศรัทธาและความศักดิ์สิทธิ์ให้ปลอดภัยจากเรื่องมงายเชิงพาณิชย์เพื่อคำนึงถึงประโยชน์ของคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนพร้อมกับเป็นการรักษารูปแบบธรรมเนียมการจัดพิธีกรรมตามแบบดั้งเดิมครั้งสมัยโนราแปลกเริ่มแสดงทั้งรูปแบบการสร้างโรงโนราก็ยังคงแบบโบราณใช้วัสดุจากธรรมชาติ ขั้นตอนการดำเนินพิธีกรรมตั้งแต่เริ่มต้นวันแรกจนกระทั่งวันสุดท้ายที่พิธีกรรมจบลงก็ยังรักษารูปแบบเดิมอันทรงคุณค่าไว้ไม่เปลี่ยนแปลงเพื่อดำรงความศักดิ์สิทธิ์เข้มแข็งของพิธีกรรมให้คงอยู่ ทั้งยังเป็นการแสดงถึงสถานะความเป็นเจ้าของความเชื่อกับพิธีกรรมโนราโรงครูท่าแคที่คนในชุมชนต้องมีบทบาทเป็นแกนหลักในการจัดการและรักษาคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนโดยที่หน่วยงานหรือกลุ่มปัจจัยภายนอกเป็นเพียงผู้สนับสนุนเข้ามาเป็นส่วนร่วมกับชุมชนไม่ใช่เป็นผู้ชี้แนะหรือแสดงบทบาทเป็นผู้จัดการแล้วผลึกชาวบ้านผู้นำชุมชนกับคณะกรรมการให้เป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามเท่านั้น

อภิปรายผล

การใช้ความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนบ้านท่าแคตามแนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยการเปิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทำให้สาธารณชนสามารถเข้ามาสัมผัสบรรยากาศแห่งพิธีกรรมและความศักดิ์สิทธิ์ของขุนศรัทธาได้ตามความต้องการภายใต้กฎระเบียบ พร้อมข้อปฏิบัติและข้อห้าม

ที่ทางคณะกรรมการศาลพ่อนครวัดได้กำหนดไว้ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องวิธีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ได้อย่างสูงสุดและการเข้าใช้ประโยชน์ภายใต้กรอบที่กำหนดเป็นการแสดงถึงการใช้อย่างระมัดระวัง ทั้งสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงประโยชน์เพื่อตอบสนองต่อผู้ศรัทธาทั้งในช่วงเวลาปกติหรือช่วงประกอบพิธีกรรมนอกจากนั้นยังเป็นการป้องกันรักษาคุณค่าความศักดิ์สิทธิ์ของขุนศรีท้าวและพิธีกรรมในราโรงครุฑาแคให้ได้รับความเคารพนับถือต่อไป

การพัฒนาที่เกิดขึ้นกับมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนจากอิทธิพลของนโยบายการพัฒนาจากภายนอกที่ส่งผลกับวัฒนธรรมและชุมชนต้องปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงซึ่งสอดคล้องแนวคิดพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งไม่หยุดนิ่งมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวตามความคิดและค่านิยมจากแหล่งอื่น (ยศ สันติสมบัติ, 2548 : 15) ซึ่งชุมชนบ้านท่าแคสามารถปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี แต่ส่วนสำคัญของการพัฒนาคือการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลจัดการวางแผนร่วมกันเพราะชุมชนต้องเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินการและดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างเต็มที่ โดยส่วนพื้นที่ศาลพ่อนครวัดทางชุมชนสามารถบริหารจัดการได้เองรวมถึงเรื่องการจัดเลือกคณะกรรมการที่มาจากชาวบ้านท่าแคก็เป็นอิสระผ่านคนในชุมชนแม้ช่วงงานพิธีกรรมในราโรงครุฑาแคจะมีส่วนราชการมาเกี่ยวข้องแต่คณะกรรมการก็ยังคงเป็นฝ่ายมีบทบาทนำพร้อมกับส่วนราชการที่เป็นฝ่ายพิธีการและสนับสนุนตามหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้กำหนดไว้แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับชุมชนลุ่มปากหลวงกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของพญา เถกบุตร (2556 : 121) กล่าวว่าความร่วมมือกันของหลายภาคส่วนทั้งในชุมชนและนอกชุมชนโดยแบ่งหน้าที่กันอย่างเป็นระบบและชัดเจนภายใต้จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมร่วมกันทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเข้มแข็งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การพิทักษ์และดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านท่าแคนอกจากวิธีการสร้างกฎระเบียบข้อปฏิบัติร่วมกันแล้วยังต้องมีการสร้างฐานองค์ความรู้ของมรดกทางวัฒนธรรมโดยการศึกษาเชิงวิชาการ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการดูแลรักษาควบคู่ไปกับการพัฒนาที่สอดคล้องกับคุณค่ากับความสำคัญดั้งเดิมที่มีต่อชุมชนซึ่งงานเชิงวิชาการเกี่ยวกับการจัดการความเชื่อกับพิธีกรรมของชุมชนบ้านท่าแค

ยังมีจำกัดอีกประเด็นสำคัญคือการสร้างผู้สืบทอดที่เป็นคนในชุมชนรุ่นต่อไปโดยไม่จำเป็นต้องเป็นโนราแต่มีความพร้อมที่จะเสียสละเข้ามาจัดการดูแลผลประโยชน์ของศาลพ่อขุนศรีตราและรักษาความเชื่อพิธีกรรมของชุมชนโดยจะต้องเริ่มสร้างกันตั้งแต่วัยเด็กเพื่อให้เกิดความรักหวงแหนและตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งคณะกรรมการยังไม่มีแนวทางหรือกระบวนการในการสร้างเยาวชนรุ่นใหม่อย่างชัดเจนอาจเพราะปัจจัยทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เด็กรุ่นใหม่ต้องออกไปใช้ชีวิตต่างถิ่นไม่ค่อยได้ใกล้ชิดกับความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานราชการและชุมชนควรร่วมมือกับสถาบันการศึกษาเพื่อจัดเก็บและทำการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงวิชาการด้านวัฒนธรรมอันเป็นองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับคุณค่าความเชื่อกับพิธีกรรมของชุมชนในการเผยแพร่สู่วงวิชาการหรือสาธารณชนมากขึ้น
2. การสร้างคนรุ่นใหม่ภายในชุมชนแม้จะได้เริ่มดำเนินการบ้างแล้วแต่ยังต้องอาศัยความต่อเนื่องชัดเจนจากคณะกรรมการที่ต้องพูดคุยวางแผนจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบเพื่อไม่ให้ขาดแรงสนับสนุนจากชาวบ้านทั้งดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้ยังคงใส่ใจต่อมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ กาญจนสุพรรณ. (2547). **แนวทางการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านรางบัว จังหวัดราชบุรี** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). นครปฐม : มหาวิทยาลัยลัทธิมหิดล.
- ธนิช เลิศชาญฤทธิ. (2554). **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

นิคม มูลิกะคามะ. (2545). **วัฒนธรรม : บทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

พจนา เอกบุตร. (2556). **ชุมชนล้าปางหลงกับการจัดการมรดกวัฒนธรรม : กรณีศึกษางานประเพณีเป็งโงะไหว้พระธาตุเจ้า อำเภอเกาะคำ จังหวัดลำปาง** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ยศ สันติสมบัติ. (2548). **มนุษย์กับวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 4)**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิกรม กรุงแก้ว. (2556). **ความเชื่อและพิธีกรรมในราโรงครู : กรณีศึกษา อำเภอทุ่งสงจังหวัดนครศรีธรรมราช** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สนธิ สมักรการ. (2539). **ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยวิเคราะห์เชิงสังคม-มานุษยวิทยา** **สนธิ สมักรการ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). **วัฒนธรรมกับการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.

สุพิชฌาย์ รัตนะ. (2552, 2 พฤศจิกายน). **ท่าแคดันกำเนิด “มโนราห์” แห่งปักษ์ใต้ ททท. ผลักดันสู่แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม, คม ชัด ลึก**. สืบค้นเมื่อ 4 กรกฎาคม 2559, จาก <http://www.komchadluek.net/news/local/35290>

สุริยา รัตนกุล. (2549). **พิธีกรรมในศาสนา**. นนทบุรี : บริษัทเพชรรุ่งเรืองการพิมพ์จำกัด.

สุวัฒน์ จันทรจำนง. (2540). **ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

เสาวลักษณ์ อนันตศาสตร์. (2546). **คติชนกับศาสนา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บุคลากรกรม

เจิม ณ พัทลุง (ผู้ให้สัมภาษณ์). พงศ์อินทร์ นันทวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2560.

เจวียง เมืองหนู (ผู้ให้สัมภาษณ์). พงศ์อินทร์ นันทวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 252 หมู่ที่ 8 ตำบลท่ามิหรำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2560.

พระสุจิต (ผู้ให้สัมภาษณ์). พงศ์อินทร์ นันทวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). ที่วัดท่าแค บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2560.

สมบุรณ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์). พงศ์อินทร์ นันทวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). ที่วัดท่าแค บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2560.